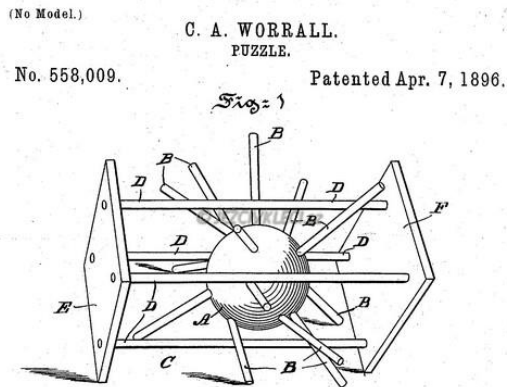

Jak přijít na kloub ježkovi

V každém správném muži se skrývá kluk. Není to tak dlouho, co jsem už asi po stošedesáté sáhl po Záhadě hlavolamu spisovatele Jaroslava Foglara, a protože choroba, která vymetla celý svět, dosáhla v té době svými špinavými chapadly i na mne, přečetl jsem opětovně celou „stínadelskou“ trilogii plus jeden ze čtvrtých dílů, jejichž autorem ovšem už není Jestřáb Foglar. Ústředním motivem těchto děl je hlavolam, zpopularizovaný jako „ježek v kleci“. Kde se vlastně vzal?

Když jsem se zajímal o původ tohoto hlavolamu (můj zájem byl motivován i touhou vytisknout ježka na 3D tiskárně), dostal jsem se k výborné studii Miloše Dvorského Mýtus zvaný Stínadla a objevil jsem mimo jiné web jezcvkleci.cz, což jsou dva zdroje, v nichž je vše podrobně zdokumentováno. V podstatě tedy nemám co dodat, ale jeden nápad jsem přece měl. Popíšu jej v závěru.

Jaroslav Foglar měl jednu slabost (kdo nějakou nemá), a tou byla ješitnost. Pokud se sám neprohlašoval za autora některých převzatých námětů, mlžil, nebo se alespoň odmítal o věci bavit. Takto „vyrobil“ kromě Záhady hlavolamu i záhadu s malým z. Postupem času totiž Foglar sám uvěřil svému autorství ježka v kleci. Dokonce oslovil Úřad průmyslového vlastnictví, ten však žádost o uznání autorství zamítl. Není to žádná pradávna historie, hovoříme o 90. letech 20. století. Během pátrání úřadu i různých nadšenců vyšlo najevo, že velice podobný hlavolam byl patentován v USA v roce 1896 a určité indicie naznačují, že princip je ještě starší (1886). Navíc sám autor patentu z r. 1896 C. A. Worrall píše, že vymyslel nové zdokonalení hlavolamů. Jeho hlavolam nebyl pravděpodobně nikdy vyroben. Nejstarší známé hlavolamy na principu Foglarova „ježka“ byly vyráběny v Brooklynu pod názvem The Trilby Puzzle. Současně se objevil i hlavolam The Star and Garter Puzzle (Hvězda a opasek, později had), který můžeme s nadsázkou nazvat „2D verzí“ ježka v kleci. Jednalo se o odlitky. „Ježek“ se postupně dostal do Evropy, pravděpodobně jej zkušeli vyrábět i čeští řemeslníci, a nějak tak se s ním mohl setkat i Foglar. Na

hlavolam se postupně zapomnělo (válka), a proto se mohlo zdát, že Jaroslav Foglar je jeho autorem. Různé varianty ježka v kleci se u nás vyrábějí nepřetržitě od 40. let právě v návaznosti na Foglarův román. Materiálem je kov i dřevo, plast i sklo, pamatuji i vystřihovánku časopisu ABC, kdy byl ježek vyroben v kombinaci papíru a modelářských lišt. Sám Foglar ukazoval na besedách ježka, který odpovídal románové předloze, byl vyroben neznámým autorem a v roce 1997 byl spolu se spisovatelovým deníkem ukraden. Dosud se nenašel. Pro televizní seriál z roku

1969, který jsem jako kluk hltal (je tomu tak dodnes, ale nemusíte to o mě šířit), vyrobil hlavolam barrandovský zámečník pan Bednář.

Přestože Jaroslav Foglar hlavolam nevymyslel, jeden primát mu náleží. Jej jím samotný název „ježek v kleci“. Jako *The Hedgehog in the Cage* se dostal i do světa. Foglar pracoval svého času jako copywriter – reklamní textař a dařilo se mu vymýšlet chytlavé názvy. Tak dal nový kabát vícero nápadům, které popisuje ve svých pracích. Stačí si vzpomenout na jeho talent vymyslet neobvyklá, tajemná až bizarní jména románových postav (Vont, Komour, Hačičík, Losna, Mažňák, Dymorák aj.), záměrně kontrastující s „kladřasy“ Mirkem Dušínem a jeho kamarády.

Co se týče 3D tisku ježka, narazil jsem na jednu bakalářskou práci, citovanou v závěru,

autor v ní uvádí výkresy, stylem technického kreslení odpovídající době před 60 – 70 lety, tvar ježka i klece koresponduje s ježkem z let 1955 – 1958 (viz web jezcivkleci.cz). Nicméně vyjmout se mi jej nepovedlo, těžko se ježek udrží v prstech. Jinak je tomu s ježkem staženým ze serveru thingiverse.com ([Hedgehog in the cage \(Ježek v kleci\) by svenny - Thingiverse](https://www.thingiverse.com/thing:311111)), autor uvádí, že předlohou byl hlavolam používaný pro mistrovství světa v „hedgehog freeingu“ („osvobozování ježka“). Sice bych nevyhrál (rekord je prý 3 sekundy), ale ven i dovnitř ho dostanu.

Protože mě zajímalo, zda téma oslovuje i dnešní mladou generaci, vytvořil jsem dotazník, který jsem odeslal cca 50 žákům, které učím. Vrátilo se mi 21 odpovědí, ne všichni odpověděli na všechny otázky, pouze jeden respondent uvedl, že mu pojem „ježek v kleci“ nic neříká. 20 respondentů vědělo, o čem jde, 3 napsali, že jde o hlavolam, ostatní jej víceméně přesně popsali. Foglara jako autora románu určilo 19 respondentů (tedy všichni, kteří na otázku odpověděli), název prvního dílu *Záhada hlavolamu* uvedli 2, ostatní napsali *Rychlé šípy*, což se dá uznat. Dílo samotné četlo už méně respondentů (6), 5 čtenářů dílo velmi zaujalo, po jednom uvedli, že „si připadali úplně mimo“, byla to součást školní četby, jeden knihu nedočel a jeden uvedl, že zná i pokračování (bylo možno uvést více odpovědí). Jana Tleskače správně identifikovalo 8 resp. z 12, rovněž 9 ze 14 vědělo, že ježek ukrýval plán létajícího kola. Čili *Rychlé šípy* a *ježek v kleci* jsou stále nějak v povědomí i v dnešním přívalu jiné zábavy.

Úplně na závěr dodám, že mě vždycky zajímalo, jak do malé kuličky „narvat“ celý výkres (což samozřejmě nejde). Spisovatel Jaroslav Velinský, bohužel již zemřelý Foglarův skautský svěřenec, známý také jako trampský písničkář Kapitán Kid, to ve svém pokračování Foglarovy trilogie skvěle řeší. Velinského pokračování mě nadchlo, je podle mne kongeniální a skoro „foglarovštější než Foglar“.

Podle Foglara ježka vyjmout nezkoušejte, je to jen romantika...

Použito:

DVORSKÝ, M. *Mýtus zvaný Stínadla*. Vyd. 3. Praha : Naklad. Zd. Bauer, 2018.

Historie hlavolamu Ježek v kleci. [online]. [cit. 2022-05-01]. Dostupné z www.jezcivkleci.cz.

DRATVA, Jakub. *Aplikace moderních technologií pro výrobu modelu hlavolamu ježka v kleci* [online]. Brno, 2015 [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: <http://hdl.handle.net/11012/39227>. Bakalářská práce. Vysoké učení technické v Brně. Fakulta strojního inženýrství. Ústav strojírenské technologie. Vedoucí práce Josef Sedlák.

Josef Gruber, duben 2022